

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rintala, Pauli; Koivumäki, Kari

Title: Soveltavan liikunnan maailmankongressi Suomessa 2021

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Liikuntatieteellinen seura, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Rintala, P., & Koivumäki, K. (2021). Soveltavan liikunnan maailmankongressi Suomessa 2021. *Liikunta ja tiede*, 58(2), 23-26.

Suomalaisryhmä Ruotsin Gävlessä vuonna 2009 järjestetyssä ISAPA-kongressissa. Etualalla vasemmalla artikkelin kirjoittajat Kari Koivumäki ja Pauli Rintala (kykyssä). Kuva: Eija Koivumäki

Soveltavan liikunnan maailmankongressi Suomessa 2021

Suomalaisen soveltavan liikunnan juuret ulottuvat 1960-luvulle. Määrätietoisemmän kehittämisen aika alkoi 1980-luvulla, jolloin asetetut suuntaviivat näkyvät yhä soveltavan liikunnan käytännössä. Kesällä 2021 Suomi ja Jyväskylä pääsevät virtuaalisesti alan kansainväliseen valokeilaan.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO YHTEISTYÖKUMPPANEINEEN järjestää maailmanlaajuisen IFAPA-järjestön 23. kansainvälisen soveltavan liikunnan symposiumin virtuaalisesti tulevana kesänä. IFAPA on soveltavan liikunnan kansainvälinen kattojärjestö (www.ifapa.net), jonka ISAPA-kongressi (eli International Symposium of Adapted Physical Activity) on järjestetty joka toinen vuosi 1970-luvun puolivälistä lähtien.

ISAPA-kongressia tarjottiin jo vuodeksi 1995 järjestettäväksi Suomessa, mutta päätimme ehdottaa IFAPA:lle, että se pidettäisiin Norjassa, koska suomalaisen soveltavan liikunnan tutkimustiedon pohja oli kovin ohut, ja Norjassa alan kehittämiseen oli kiinnitetty paljon huomiota. Lisäksi emme ehkä ymmärtäneet sitä, että meillä olisi voinut olla annettavaa muille maille esimerkkinä kansallinen, hyvin toimiva kokonaiskoordinaatio ja yhteistyön malli.

Erityisesti Norjan Beitostølenin Health Sports Center oli suomalaisten ”mekka”, jossa (ulko)liikuntaa sovellettiin kaikille. Norjalaiset ottivat haasteen vastaan ja järjestivät onnistuneen kongressin.

Mitä on tapahtunut, jotta olemme voineet ottaa merkittävän roolin soveltavan liikunnan kansainvälisen yhteistyön organisoinnissa? Miten ja kenen ansiosta suomalainen soveltava liikunta on kulkenut tilanteeseen, jossa olemme valmiita laajamittaiseen vastuuseen kansainvälisessä yhteistyössä?

Soveltavan liikunnan varhaisvaiheet Suomessa

Pitää palata ainakin 1960-luvulle päästäkseen suomalaisen erityisliikunnan alkuaikoihin. Tällöin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikkumisen mahdollisuuksia ja merkityksiä ruvettiin vähitellen tiedostamaan sekä kunnissa että valtionhallinnossa. Päästäkseen esiin uudet asiat tarvitsevat usein ihmisiä, joilla on kykyä ja osaamista tuoda asia muillekin tietäväksi. Ensimmäisenä tulee mieleen emeritaprofessori, LitT **Ulla Lahtinen**. Lääkintävoimistelijan koulutuksen saanut Lahtinen alkoi jo vuonna 1966 toimia aktiivisesti puhumalla erityisryhmien liikunnan ongelmakohdista eri yhteyksissä. Hän näki jo tuolloin erityisryhmien liikunnan merkityksen, ei vain terveydenhuollon vaan myös sosiaalihuollon ja koululaitoksen näkökulmasta. Lahtinen osasi nostaa esiin erityisryhmien liikuntatoiminnan puutteet, listata eri organisaatioiden tehtävät asian parantamiseksi ja antaa suositukset liikuntaa ohjaavan henkilöstön kouluttamiseksi.

Myös Liikuntatieteellinen Seura (LTS) toimi erityisliikunnan kehittämisen aloitteentekijänä järjestämällä valtakunnallisen seminaarin vuonna 1969. Tilaisuus kokosi ensimmäistä kertaa liikunta-alan ihmisiä keskustelemaan erityisryhmien liikunnan tilanteesta. LTS järjesti useita seminaareja ja tilaisuuksia 1970-luvulla sekä vetosi valtio-

valtaan saadakseen toimikunnan ajamaan erityisryhmien liikuntaan liittyviä kysymyksiä. (Kaurala & Väärälä, 2010.)

Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassakin nähtiin erityisliikunnan kehittämisen tärkeys. Tästä osoituksena oli vuonna 1974 perustettu erityisliikunnan yliassistentuuri, johon Ulla Lahtinen valittiin. Tehtävä oli ensimmäinen yliopistotason erityisliikunnan virka Suomessa. Vuonna 1981 toteutui myös erityisliikunnan lehtorin virka.

Mietintö vauhditti käytännön toimia

Tietopohjan lisääntymisen myötä opetusministeriössä alettiin nähdä, että erityisryhmien soveltavan liikunnan kehittäminen vaatii suunnittelua ja resursseja. Täten kansallinen liikuntahallinto tuli kehitystyöhön mukaan 1970-luvulla. Ratkaiseva etappi oli professori **Eino Heikkisen** johdolla valmisteltu Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö (1981), josta muodostui vankka pohja suomalaiselle soveltavan liikunnan kehitystyölle pariksi vuosikymmeneksi. Mietintö sisälsi laajan kansainvälisen katsauksen soveltavan liikunnan tilanteesta ja siltä pohjalta johdetut suositukset suomalaisen erityisliikunnan kehitystavoitteiksi.

Heikkisen mietinnön pohjalta opetusministeriö käynnisti laajoja ja pitkävaikutteisia toimenpidekokonaisuuksia. Kuntiin alettiin palkata erityisryhmien liikunnanohjaajia eli luotiin kokonaan uusi liikunta-alan ammattikunta. Soveltavan liikunnan päätoimisia ammatilaisia, joita 1990-luvun alkuun mennessä palkattiin hie- man yli 80, saatiin suurimpiin kaupunkeihin ja kuntiin. (Koivumäki & Piispanen 2010.)

Vammaisliikuntajärjestöjen valtionavustukset viisinkertaistuivat 1980-luvulla ja järjestöihin palkattiin parikymmentä uutta työntekijää. Myös kansanterveysjärjestöt alkoivat työllistää liikunta-alan päätoimisia ammattilaisia.

ISAPA pähkinänkuoressa

Vuonna 1973 perustetun IFAPAn järjestämiä ISAPA-kongresseja on pidetty säännöllisesti vuodesta 1977 alkaen joka toinen vuosi. Suomalaisten ammattilaisten laajempi osallistuminen alkoi vuonna 1989 Berliinissä, juuri ennen kaupunkia jakaneen muurin kaatumista. Silmät avautuivat noin 800 osanottajan kongressissa näkemään miten laajasta ilmiöstä erityisliikunnassa on kyse. Berliini oli myös tämän artikkelin kirjoittajien ensimmäinen ISAPA-kongressi.

ISAPA on useimmin järjestetty Euroopassa (10 kertaa) ja Amerikan mantereilla (6 kertaa), joten Suomen on luontevaa organisoida vuoden 2021 maailman-kongressi. Norjan lisäksi ISAPA on järjestetty Ruotsin Gävlessä vuonna 2009. Pohjoismaista yhteistyötä on harrastettu jo 1980-luvulta lähtien, ja soveltavan liikunnan Pohjoismaisia tapaamisiakin on toteutettu lähes joka toinen vuosi. Suomessa alan tapahtuma järjestettiin viimeksi vuonna 2015 Liikuntakeskus Pajulahdessa.

Maailmanlaajuinen IFAPA jakautuu maanosajärjestöihin, jotka järjestävät omia kongressejaan, kuten EUCAPA Euroopassa. Suomalaisten tarjottiin mahdollisuus järjestää vuoden 2010 EUCAPA-kongressi, joka toteutettiin OKM:n, LTS:n ja Jyväskylän yliopiston yhteistyönä Jyväskylässä. Kolmipäiväinen tapahtuma yhdistettiin onnistuneesti Soveltavan liikunnan päiviin. Yksi päivä oli yhteinen ja mahdollisti kansainvälisen vuoropuhelun tutkimusta tekevien ja käytännön kentällä toimivien ammattilaisten välillä. Soveltavan liikunnan päiville on ollut tapana kutsua ulkomainen asiantuntija pääpuhujaksi uusien näkökulmien avaamiseksi suomalaisen soveltavan liikunnan kentälle.

ISAPA käsittää erityisliikunnan (soveltavan liikunnan) laajan tutkimuskentän liikunnallisesta kuntoutuksesta paralympiaurheiluun. Esitykset eivät välitä yksistään uusinta tieteellistä tutkimustietoa, vaan usein myös esittelevät käytännöllisiä kokeilu- ja kehittämishankkeita. ISAPAn erottavat keskimääräisestä tieteellisestä kongressista myös runsaat käytännön demonstraatiot ja työpajat. Soveltava liikunta on hyvin käytännönläheistä.

Erityisliikunnan päivät pidettiin vuonna 2014 Jyväskylässä. Kuva: LTS:n arkisto

Näihin aikoihin myös vammaisliikunta- ja kansanterveysjärjestöt aktivoituivat. Vaikka liikkeellelähtö oli jo tapahtunut varsin voimakkaasti 1970-luvulla, niin vauhti kiihtyi erityisesti 1980-luvulla, kun valtio alkoi tuntuvasti lisätä neljän silloisen vammaisliikuntajärjestön valtionavustuksia. Samoihin aikoihin ikäihmisten fyysisen aktiivisuuden merkitys tiedostettiin entistä paremmin. Alan määrätietoinen kehittäminen vauhdittui erityisesti Ikäinstituutin ja Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan toimien tuloksena.

Erityisliikunnan tutkimus sai oma kehittämisohjelmansa vuonna 1983. (Erityisryhmien liikunnan tutkimuksen kehittämisohjelma 1983). Myös systemaattinen yhteistyö liikuntatieteellisen tiedekunnan ja liikunnan ammattikorkeakoulujen kanssa alkoi. Niissä käynnistettiin soveltavan liikunnan erikoistumisopinnot 1990-luvun alkupuolella. Tämä loi hyvän pohjan tulevien vuosien alan ammattilaisten saatavuuteen ja tarjontaan. Alan eurooppalaisten koulutusorganisaatioiden yhteistyö käynnistyi 1990-luvulla. Sen hedelmänä erilaiset opintokokonaisuudet (EMDAPA, EUDAPA, THENAPA) kehittyivät eurooppalaisissa liikunta-alan korkeakouluopinnoissa. Nämä kokonaisuudet ovat edistäneet suomalaisen soveltavan liikunnan kansainvälistymistä merkittäväällä tavalla.

Hallinto, tutkimus ja toimijat yhteistyöhön

Valtakunnallinen koordinoituytyö johti kolmikantaiseen johtojärjestelmään, jossa liikuntahallinto ja alan tutkimus- ja koulutusorganisaatiot sekä erityisliikunnan valtakunnalliset järjestöt tekivät kaikki saumatonta yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tätä varten

Suomi oli myös hyvin aloitteellinen eurooppalaisen erityisryhmien liikunnan peruskirjan tuottamisessa.

opetusministeriöön perustettiin vuonna 1988 erityisryhmien liikunnan neuvottelukunta, joka muuttui vuonna 1991 valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaostoksi. Tämä kokonaisuus kytkeytyi valtionhallinnon ylimpään liikunnan päätöksentekojärjestelmään, minkä ansiosta se kykeni vaikuttamaan tehokkaasti alan rahoitus- ja resurssintikehitykseen. (www.liikuntaneuvosto.fi)

Tietoisuutta erityisliikunnasta ja sen merkityksestä lisäsi osaltaan se, että **Kari Koivumäki** pääsi opetusministeriön lähettämänä osallistumaan Unescon kansainväliseen erityisliikunnan symposiumiin vuonna 1982. Symposiumissa esitettiin laaja katsaus vammais- ja erityisliikunnan tilanteesta kaikilla mantereilla sekä asetettiin tavoitteita kehittämistyölle (Koivumäki 1983). Suomi oli myös hyvin aloitteellinen eurooppalaisen erityisryhmien liikunnan peruskirjan tuottamisessa, jonka taustalla oli Euroopan Neuvoston urheilukomitean asettama työryhmä (Council of Europe 1987).

Vuonna 1983 valmistui ensimmäinen alan oppikirja (Mälkiä & Palosuo 1983), joka valittiin vuoden urheilukirjaksi. Sittemmin uusi soveltavan liikunnan oppikirja on tehty jokaisella vuosikymmenellä. Viimeisin valmistui vuonna 2012 (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012).

Kansallisesti merkittävä alan kehittämissuoritus on ollut vuodesta 1986 lähtien OKM:n ja LTS:n yhteistyönä toteuttamat Erityisliikunnan neuvottelupäivät. Joka neljäs vuosi järjestetty kongressi on pidetty jo yhdeksän kertaa ja ensi vuonna on tarkoitus kokoontua kymmenennen keran. Nimekseen Soveltavan liikunnan päivät saanut foorumi kokoaa yhteen jopa 300 alan ammattilaista. Erityisesti 2000-luvulla inklusioajattelun ja kaikille avoimen liikunnan korostuminen toivat soveltavan liikunnan merkityksen yhteiskunnalliseen keskusteluun myös laajemmin kuin vain Soveltavan liikunnan päivillä. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat olleet erityisesti 2010-luvun teemoja, kun erityisryhmien näkökulmasta tärkeitä lakeja ja aseksia on säädetty ja otettu käyttöön.

Pientä kansallista kainostelua

Suomelle siis tarjottiin IFAPA:n maailmankongressia 1990-luvun alussa, mutta päädyimme ehdottamaan Norjaa, jonka kokemuksia soveltavasta liikunnasta olimme hyödyntäneet. Emme vielä kokeneet olevamme täysin samalla viivalla maailman johtavien soveltavan liikunnan maiden kanssa. Maailmankongressi on tieteellinen foorumi, jossa esitetään uusinta tutkimustietoa, ja tässä vaiheessa puhtaasti soveltavaan liikuntaan erikoistuneiden suomalaistutkijoiden määrän saattoi laskea yhden käden sormilla.

Samoihin aikoihin valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto oli aloittanut toimet erityisliikunnan professuurin perustamiseksi liikuntatieteelliseen tiedekuntaan, jotta alan tutkimus ja koulutus saisivat lisää painoarvoa. Lama kurjisti 1990-luvun alussa myös yliopiston taloutta, joten uuteen virkaan ei ollut rahoitusta. Kompromissina erityisliikunnan yliassistentin virka muutettiin apulaisprofessoriksi vuonna 1995.

Suomi on ollut mukana kansainvälisessä vammaisurheiluliikkeessä 1980- ja 1990-luvuilta lähtien varsin aktiivisesti. Suomalaiset ovat osallistuneet paralympialiikkeeseen sekä myös kuurojen ja kehitysvammaisten kansainvälisiin kisoihin säännöllisesti. Tätä kautta kertyi jatkuvasti kokemusta alan maailmanlaajuisesta kehityksestä. (Suuri Olympiateos 10, 1996.)

Suomella on annettavaa kansainvälisesti

Soveltavan liikunnan kansainvälistä tutkimus- ja kehitystyötä on harjoitettu lähes 50 vuotta IFAPA-järjestön alaisuudessa. Suomen rooli aktivoitui erityisesti 1980-luvulla, kun maamme sisäinen kehittämis- ja koordinoitavuus vahvistui ja loi pohjan laajemmalle osallistumiselle alan kansainväliseen vuorovaikutukseen. Keskeinen tekijä aktiivisempaan osallistumiseemme kansainväliseen yhteistyöhön oli se, että systemaattinen kansallinen suunnitelu ja parempi resursointi alkoivat toteutua.

Suomalaisosallistujia on ollut ISAPA-symposiumeissa 1980-luvun lopulta lähtien runsaasti. Nykytilanne mahdol-

listaa sen, että suomalainen soveltava liikunta antaa tietoa ja vaikutteita muille sekä kantaa vastuuta soveltavan liikunnan kansainvälisessä yhteistoiminnassa. Olemme ymmärtäneet kansallisen erityisliikuntajärjestelmämme tietyt arvokkaat erityispiirteet sekä lisänneet osallisuuttamme alan kansainväliseen yhteistyöhön. Teemaksi on valittu siksi "Quality partnerships in Adapted Physical Activity: Stronger Together!". Se kuvaa suomalaisen soveltavan liikunnan myönteisen kehityksen pohjana olevaa toimivaa kansallista yhteistyötä.

Jyväskylässä toteutettava soveltavan liikunnan 23. kansainvälinen ISAPA-kongressi on yksi merkittävä etappi pitkään jatkuneessa kehitystyössä. Poikkeukselliseksi tämänvuotisen tapahtuman tekee se, että kongressi toteutetaan verkossa, kun maailmanlaajuinen koronapandemia estää normaalin kongressin toteuttamisen. Toivoa sopii, että pandemia-aikana otettu digiloikka tekee tapahtumasta yhtä antoisan kuin aiemmin toteutetut varsin korkeatasoiset soveltavan liikunnan kongressit.

PAULI RINTALA, PhD

erityisliikunnan professori
liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
pauli.rintala@jyu.fi

KARI KOIVUMÄKI

Erityisliikunnan suunnittelija 1976–2015
Valtion liikuntaneuvosto

 International Symposium of Adapted Physical Activity 2021,
www.jyu.fi/isapa2021

LÄHTEET

Council of Europe 1987. European Charter for Sport for All: Disabled persons. Strasbourg: Council of Europe.

Erityisryhmien liikunnan tutkimuksen kehittämisohjelma 1983. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:15. Helsinki: Opetusministeriö.

Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö 1981. Komiteanmietintö 1981:44. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kaurala, O. & Väärälä, A. 2010. Erityisestä kaikille avoimeen liikuntaan. Suomalaisen erityisliikunnan juuret ja kehittyminen. Liikuntatieteiden laitos, tutkimuksia 1/2010. Jyväskylän yliopisto.

Koivumäki, K. 1983. Vammaisten liikuntaharrastus maailmanlaajuisena liikkeenä. *Liikunta & Tiede* 20 (3), 141–145.

Koivumäki, K. 2014. Erityisliikunnan päivät – tärkeä vaikuttamisfoorumi. *Liikunta & Tiede* 51 (3), 50–53.

Koivumäki, K. & Piispanen, T. 2010. Erityisliikunnanohjaaja-järjestelmän synty – laadukasta liikuntaa jo yli 25 vuoden ajan. *Liikunta & Tiede* 47(6), 72–75.

Mälkiä, E. & Palosuo, M. (toim.). 1983. Erityisryhmien liikunta. Opas erityisryhmien liikuntaa ohjaaville. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 87. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 168. Tampere: Tammerprint.

Suuri Olympiateos 10. 1996. Paralympialaiset 1960–1996. Jyväskylä: Gummerus.